

Gönderim Tarihi: 01.02.2016

Kabul Tarihi:15.03.2016

AVARIZ DEFTERLERİNE GÖRE XVII. YÜZYILDA SİMAV'IN İDARÎ YAPISI VE NÜFUSU

The Population and Administartive Structure of Simav According to Avarız Records in The XVII. Century

Meltem AYDIN

Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
meltemtokucu@gmail.com

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bir devletin gücü ekonomisinin sağlamlığına bağlıdır. Ekonomisinin sağlam olabilmesi ve bu gücünü devamlı hale getirebilmesi adil bir vergi sistemi ile mümkündür. Osmanlı Devleti hâkim olduğu topraklarda adaletli bir vergi sistemi uygulamış ve bu sistemin gerektirdiği tahrir ve kayıt işlemlerini aksatmadan yürütmüştür. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunan bu kayıt ve tahrir defterleri ile o işlemler hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Bu çalışmada XVI-XVII. yüzyıllarda Kütahya Sancağına bağlı Simav kazası, merkez mahalleleri ve köylerinin idarî, sosyo-ekonomik durumu ve demografik yapısı, avarız defterleri kayıtları kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avarız, Kütahya, Simav, XVII. yüzyıl.

Abstract

The power of a state depends on its economic structure and force. A fair tax system lead to a strong economic system and also able the state to maintain this strong economic system. The Ottoman State applied a fair tax system in the territory and implemented the needed recording process religiously. Records boks in the Ottoman Archives of the Prime Ministry give detailed information about these record.

In this study, it is aimed to enlighten the administrative, socio-economic and demografic structure in the Simav District of Kütahya Sanjak, where was the center of the Anatolian State in the XVII. Century, by using avarız registers between the years of 1622-1676.

Keywords: Avarız, Kütahya, Simav, XVII. Century.

Günümüzde Ege bölgesinde Kütahya iline bağlı olan Simav, güneyinde Pazarlar ve Uşak, güney-batısında Demirci ve Selendi, batısında Sındırgı, kuzeyinde Harmancık, doğusunda Şaphane ve Gediz ile komşudur. Evliya Çelebi Simav'ın Germiyanoglu veziri Babık Bey tarafından Simavna isimli bir Rum kralından fethedildiğini ve şehrin adının bu kralın isminden geldiğini belirtmiştir. Yine Evliya Çelebi'nin aktardığı bir rivayete göre

Simav adı gümüş suyu demek olan Sîmâb'ın galatıdır ¹.

Türkiye Selçukluları döneminde Türklerle Bizanslılar arasında yapılan mücadelelerde iki taraf arasında zaman-zaman el değiştiren Simav, bölgeye Germiyanogullarının hâkim olmasıyla bu beyliğin idaresi altına girmiştir. Germiyanogullarından II. Yakup Bey'in yaptırmış olduğu medresenin bağlı olduğu vakfın akarları arasında Simav gölü de bulunmaktadır ². Germiyanoglu II. Yakup Bey'in vefatından sonra vasiyeti üzerine, 1429'da Simav ve çevresi, merkez Kütahya ile birlikte Osmanlı idaresine girmiştir.

Osmanlı taşra teşkilatında idarî bakımdan bir sancak beyinin yönetiminde bulunan livalarla bir kadının yetki sahasına giren kazalar, idarî ve coğrafi açıdan içinde köy, mezra ve cemaatlerin bulunduğu bölgelere ayrılmış ve bu bölgeler nahiye olarak isimlendirilmiştir. XVII ve XVIII. yüzyıllarda tımar sisteminin önemini kaybetmesiyle birlikte nahiyeler kazaların alt birimi olarak ön plana gelmiştir ³. 862/1457 tarihli müselleme defterinde, 879/1466 tarihli piyade defterinde Kütahya'nın kazaları ve nahiyeleri sıralanırken Simav'ın adı da zikredilmektedir. Fakat 894/1489 tarihli müselleme defterinde Kütahya'nın kaza ve nahiyeleri arasında Simav'ın ismi yer almamıştır.

Üzerinde tarih bulunmamakla birlikte Sultan II. Bayezid (1481-1512) dönemine ait olduğu anlaşılan 45 numaralı mufassal tapu tahrir defterinin birinci sayfası *Fihrist-i Nâhiye-i Simav* diye başlamaktadır ⁴. Bu defterde Simav nahiyesinin mahalleleri ile Simav'a bağlı olan köyler yer almıştır. 45 numaralı tapu tahrir defterine göre Simav'ın Aşağı, Yukarı ve Orta Mahalle olmak üzere 3 mahallesi bulunmaktadır. Merkeze bağlı köy sayısı 71, mezra sayısı ise 13'tür. Aşağı Mahallede 56 hane ve 9 mücerred olmak üzere toplam 67 nefer bulunmaktadır. Yukarı Mahallede 86 hane, 7 mücerred; Orta Mahallede ise 62 hane, 4 mücerred kayıtlıdır. Simav nahiyesinin 204 hane, 20 mücerredten oluşan nüfusu yaklaşık 1040 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu dönem tahrir defterine göre, Simav'a bağlı olan köylerde 1.598 hane ve 29 mücerredten oluşan tahmini nüfusu yaklaşık 8.259'dur. Simav nahiyesinin köyleriyle birlikte toplam nüfusu tahmini 9.299 kişidir. Köylerin nüfus ortalaması 116 olup, nüfusu en fazla olan köy Geçerler'dir. Bu köyde 99 hane ve 16 mücerred yaşamakta olup tahmini

¹ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (2011): 9/26. Haz. DAĞLI, Y.- KAHRAMAN, S.A.,-DANKOF R., İstanbul.

² BALTACI, C. 1976: XV – XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, 210, İstanbul.

³ ŞAHİN, İ. 2006: “Nahiye”, DİA, XXXII, 307, İstanbul.

⁴ VARLIK, M. Ç.1980: XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı, 58-62. Erzurum,

nüfusu 511'dir. Simav halkının % 11'i nahiye merkezinde, % 89 ise köylerde yaşamaktadır⁵.

Sultan II. Bayezid döneminin hemen sonunda 919/1513 tarihinde düzenlenen ve Anadolu kadılıklarını ihtiva eden bir defterde, Kütahya sancağının kazaları açık ve kesin olarak yazılmış ve toplam 10 kaza içerisinde Simav da yer almıştır. Tapu tahrir defteri fihristlerinde 918/1512-13 tarihli olarak kaydedilmiş olan fakat Varlık tarafından Yavuz Sultan Selim döneminin sonlarında tahririne başlandığı ve onun vefatından sonra tahririn tamamlandığı ortaya konularak tarihi 1520 olarak tespit edilen 49 numaralı mufassal tapu tahrir defterine göre, Kütahya sancağı 11 kazadan meydana gelmekte olup kazalardan birisi yine Simav'dır⁶.

Kanunî dönemine ait 438 Numaralı Anadolu Vilayeti Muhasebe İcmal Defteri'nin 1533-34 yıllarında tahrir edilmiş olan Kütahya ile ilgili bölümünde Kütahya'nın idarî yapılanmasında, önceki tahrirlere göre bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden birisi de Simav kazası ile ilgilidir. Daha önce ayrı ayrı kaza olan Eğrigöz ve Simav bu tarihte tek kadılık altında toplanmıştır. Taş-ili, Çengir, Avdan ve Kırvadi nahiyeleri de bu kazaya bağlı olarak gösterilmiştir. Fakat aynı döneme ait *Kütahya Livası Padişah Hasları ve Beylerbeyleri Haslarını Gösteren Defter* ile Başbakanlık Arşivinde bulunan 369 Numaralı Mufassal Evkaf Defteri'nde Simav ve Eğrigöz ayrı kazalar olarak kaydedilmiştir.

Sultan II. Selim dönemine ait 47 ve 48 Numaralı Mufassal Tapu Tahrir Defterleri Kütahya livasına ait olup birbirinin devamı niteliğindedir. Tahrir Emini Mehmed Rahimi Efendi ve Kâtip Kasım Efendi tarafından 978 yılı Zilhicce ayının sonunda / Mayıs 1571'de yapıldığı anlaşılan 47 numaralı tapu tahrir defterinin 223b varlığında Simav kazası kayıtlıdır⁷. Bu deftere göre Yukarı, Orta ve Aşağı Mahalle olarak yine 3 mahallesi bulunan Simav'ın 51 köy, 7 mezra, 10 çiftlik, 1 yaylak ve 1 çayırı vardır. Yukarı Mahallede 297 nefer, Orta Mahallede 146 nefer ve Aşağı Mahallede 208 nefer olmak üzere Nefs-i Simav'da 651 nefer bulunmaktadır. Bu defterdeki nefer sayısına göre toplam nüfusu yaklaşık 3.255 kişidir. Simav nahiyesine

⁵ DALGALI, F. 2008: **45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav**, 7, 8, 29, 30, 34, 36, Dumlupınar Üni., Sosyal Bilimler Ens. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

⁶ Varlık, Kanunî döneminde Anadolu Beylerbeyi olan Ayas Paşa'nın 926/1520-21'de Şam'a gönderildiğini 49 numaralı defterin başında *Nefs-i Kütahya hassa-i mir-i mirân-ı Anadolu der tasarruf-ı Ayas Paşa* kaydının bulunduğunu belirterek defterin tarihinin 1520 olması gerektiğini ortaya koymuştur.

⁷ VARLIK, M. Ç.1980: 67-72.

bağlı köylerde hane sayısı 2.556, mücerred sayısı ise 96 olup tahmini nüfus 12.876 olarak tespit edilmiştir. Simav nahiyesinin köyleriyle birlikte toplam nüfusu 16.131'e ulaşmıştır ve yine bu dönemde Simav'da 117 hane ile Karye-i İnanşa⁸ en fazla haneye sahip olan köydür⁹.

Sultan II. Bayezid dönemi tahrir kayıtlarıyla kıyaslandığında yaklaşık altmış yıllık süre içerisinde Nefs-i Simav'ın nüfusu % 212 oranında artmıştır. Köylerdeki nüfus artış oranı ise yaklaşık % 53 olarak gerçekleşmiştir. Merkez ve köyleri ile birlikte toplamda nüfus artış oranı % 58 olarak gerçekleşmiştir.

Tahrir Emini Mehmed Rahimi Efendi ve Kâtib Kasım Efendi tarafından 979 yılı Rebiülahir ayının başında / Ağustos 1571 tarihinde tamamlandığı anlaşılan Kütahya Sancağına ait 560 Numaralı Evkaf Defteri, 47 ve 48 Numaralı Tapu Tahrir Defterleri kayıtlarını tamamlar niteliktedir. Bu defterin 162b varağında Kütahya livasının kaza ve nahiyeleri arasında Simav'da bulunan vakıflar kaydedilmiştir¹⁰. İstanbul'da Mahmud Paşa Medresesi müderrislerinden olup, Sultan II. Bayezid döneminde nişancılık yapan ve İstanbul'da Cafer Çelebi Medresesi'ni yaptıran Tâcî Bey-zâde Tevkiî Cafer Çelebi'nin Simav'da bir mescidi ile bir hamamı ve muhtelif akarı vakıf malları arasında yer almaktadır¹¹.

Simav'da üretim genel olarak buğday, arpa, yulaf, burçak, nohut ve mercimek gibi hububat ürünlerine dayanmaktadır. Bağ-bahçecilik ve ceviz üretimi ile küçükbaş hayvancılık ve arıcılık yapıldığı da 45 numaralı tahrir kayıtlarına göre tespit edilmiştir. Ekonomik faaliyetler genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmakla birlikte Simav'da sabunhane ve değirmen gibi küçük işletmeler de vardır¹². Simav kadısına gönderilen 23 Zilhicce 980 / 25 Nisan 1573 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre Simav'da dokumacılık faaliyetleri de yapılmaktadır¹³.

⁸ 1655-1675 tarihlerindeki Avarız kayıtları dikkate alındığında bu karyenin Naşa olması kuvvetle muhtemeldir.

⁹ ATLI, H. H. 2008: **47 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi**, Dumlupınar Üni. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek Lisans Tezi, 12, 14, 15, 17, 21, 22. Kütahya.

¹⁰ VARLIK, M. Ç.1980: 74,75.

¹¹ BALTACI, C.1976: 76.

¹² DALGALI, F. 2008: 50-57.

¹³ Dokumacılardan yaptıkları iş için daha önce herhangi bir vergi alınmazken yapılan yeni bir düzenleme ile dokunan dört parça bez için 1 Akçe talep edilmiştir. Bu durum esnafın şikâyetine konu olmuş ve Simav kadısına gönderilen emirle ve önceden olduğu gibi dokumacılardan vergi alınmaması talimatı verilmiştir. ÖKE, M. K.-DEMİRCİOĞLU, S.-BİLGİN, S. 2006: **Tarihin Tanıklığında Evliya**

AVARIZ DEFTERLERİNE GÖRE SİMAV'IN İDARİ YAPISI VE NÜFUSU

Avarız Vergisi ve Avarız Defterleri

Başlangıçta olağan üstü hallerde toplanan daha sonra olağan hale gelen, dönemin resmî kayıtlarında “*avâriz-ı divâniye*” ve “*tekâlif-i örfiye*” olarak isimlendirilen bu verginin pek çok çeşidi bulunmaktadır. Seferde ordunun geçeceği yollar boyunca oluşturulan menzil teşkilatına miktarı ve özelliği önceden belirlenmiş çeşitli zahireyi götürüp satmak, ordunun ihtiyacı olan levazımı temin etmek, amele, araba ve yük hayvanı bulmak, kürekçi, azap gibi orduya yardımcı kuvvetler temin etmek ve kale yapmak bu vergilerin belli başlılarından. Bunun dışında “*avâriz akçesi*” veya “*avâriz bedeli akçe*” adı altında önceden belirlenen miktarlarda devletin ya da seferin masraflarına iştirak amacıyla vergi toplanmıştır¹⁴.

Osmanlı Devleti’nde diğer vergi ve nüfus tespitlerinde kullanılan hane sayısı, avarız vergileri için de geçerlidir. Bu sebeple ülke bölgenin zenginliğine, nüfusuna, halkın sosyal statüsüne ve ekonomik yapısına bakılarak önceden belirlenen bölümlere ayrılmıştır. Tahrir defterlerinde hanelerin aile reisleri ve kazanç getiren erkek nüfusu avarız hanesi olarak kaydedilmiştir. Avarız hanesini oluşturan nüfus, ödeme yapabilecek güce sahip olan ve aktif olarak üretime katılan nüfustur. Askerî, dinî ve devlet adına malî ve bedenî hizmetlerde bulunanlar ile aklî ya da bedenî özürlü bulunduğu için çalışamayacak durumda olanlar, avarız vergisinden muaf tutulmuşlardır. Derbentçilik, tuzculuk, madencilik, celeplik¹⁵, şahincilik gibi hizmetleri yerine getirenler muaflar arasında yer alır. Vergiden muaf olanlar defterlerde “hane-i gayr ez-avarız” olarak gösterilmiştir

Defterlerde her mahalle ya da köyün nüfusu kaydedildikten sonra bu nüfusun kaç avarız hanesine tekabül edeceği belirlenirdi. En az dört en fazla elli haneden oluşan avarız hanelerinin sayısı devletin ihtiyacına göre artırılıp, azaltılabilirdi¹⁶. Bazı avarız hanelerinin ½, 1/4 ya da 1/8 gibi kesirli olarak

Çelebi’nin Kütahya’sı (Belgeler), 156. İstanbul.

¹⁴ BARKAN, Ö. L.1997: “Avarız”, İA, II, 14, MEB, Eskişehir.

¹⁵ Osmanlı Devleti İstanbul kasaplarına et satmak üzere her yıl belirli miktarda koyunu sağlamakla yükümlü bir vatandaş topluluğu oluştururdu. Bu sisteme celepkeşan sistemi denilirdi. Bunun amacı et arzını garanti altına almak ve fiyatların aşırı yükselmesini önlemektir. Bu hizmete mensup olan celepkeşler avarız vergilerinden muaf tutulurdu.

UZUN, A.2006:İstanbul’un İaşesinde Devletin Rolü: Ondalık Ağnam Uygulaması, (1783-1857), 8, Ankara.

¹⁶ SAHİLLİOĞLU, H. 1991:108.

ta tespit edildiği oluyordu ¹⁷. Olağan hale geldikleri dönemlerde bütçe gelirleri içerisindeki payı % 10-20 arasında değişiyordu¹⁸.

Avarız vergilerini ödemekte güçlük çekenler için avarız vakıfları oluşturulmuştu. Zaman içerisinde avarız vergisinin önemini kaybetmesi üzerine, bu vakıfların gelirleri bölgelerin diğer ihtiyaçları için kullanılmaya başlanmıştır ¹⁹.

Avarız defterleri icmal ve mufassal olmak üzere iki çeşittir. Mufassal defterlerde ²⁰ askerî, reaya ve muaf herkesin adı ve vergi oranları yazılırken icmal defterlerde ²¹ sadece mahalle ya da karye adları ile buralarda kayıtlı neferan ve avarız haneleri sayıları yer almaktadır.

Bu defterlerin hazırlanmasındaki asıl amaç, devletin ihtiyaç duyulduğu takdirde tahsil edebileceği vergi miktarlarını belirlemek olmuştur. Fakat aynı zamanda ait olduğu bölgenin idarî, ekonomik yapısı ve nüfus oranları hakkında bilgi vermesi açısından önem arz eden kayıtlardır.

1655 Yılı Avarız Kayıtlarına Göre Simav

XVII. Yüzyılda Kütahya sancağına ait üç avarız defteri bulunmaktadır. Bu defterlerden ilki Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde Bâb-ı Defterî Mevkufat Kalemi tasnifinde yer alan DMKF 27429 ²² numara ile kayıtlı olan avarız icmal defteridir. Kapağında *Hânehâ-i avâriz-ı kazâ-i mezkûrîn der-livâ-i Kütahya an-tahrîr-i Şerhi Efendi* yazılı olan defter 98 sayfadan oluşmuştur.

Mevlana Mehmed Şerhi Efendi tarafından 1032 / 1622-23 yılında tahrir olunduğu anlaşılan defterin güncellemeleri 1080 / 1669-1670 yılına kadar devam etmektedir. Bu defterin 31. sayfasında bulunan *Kazâ-i Simav an-tahrîr-i cedîd-i Mevlânâ Mehmed Kâdî-i Kazâ-i Mezbûr Fi 4 Rebiyülevvel 1065* [11 Şubat 1655] başlığı ile birlikte Simav'a ait tahrir kaydedilmiştir. Simav ile ilgili bu defterdeki kayıtlar 36. sayfaya kadar devam etmektedir.

Defterde Mahalle-i Ulvî [Yukarı Mahalle], Mahalle-i Vusta [Orta Mahalle] ma'a Mahalle-i Depecik ve Mahalle-i Süflâ [Aşağı Mahalle] olmak üzere dört mahalle kaydedilmiştir. Bu mahallelerde reaya, hariç, tekâüd, mücerred, muaf nefer sayısı ile hane sayıları deftere kaydedilmiştir. Bunların

¹⁷ BARKAN, Ö. L. 1997: 15.

¹⁸ AKGÜNDÜZ, A. 2006: 192,193; SAHİLLİOĞLU, H. 1991:108,109.

¹⁹ İPŞİRLİ, M. 1991: 109.

²⁰ BOA; MAD. 2498.

²¹ BOA; DMKF 27429; KK 2693.

²² BOA, DMKF 27429/ 31.

mahallelere göre dağılım Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 1655 Yılı Mahallelere Göre Reaya ve Hane Sayıları

Mahalle	Reaya	Haric	Tekâ’üd	Mücerred	Muaf	Hane
Ulvî	68	4	5	2	-	18
Vusta ve Depecik	50	9	1	2	1	18
Süflâ	35	-	2	-	1	13
Toplam	153	13	8	4	2	49

Nefs-i Simav’da Yukarı Mahalle 79 neferan ile en fazla neferana sahiptir. Orta Mahalle ile Depecik Mahallesi birlikte yazıldığı için bu mahallelerin ayrı ayrı neferan sayıları tespit edilememiştir. Toplamda iki mahallede 63 neferan bulunmaktadır. Aşağı Mahallenin neferan sayısı ise 38 olarak tespit edilmiştir.

Toplamda 153 reaya, 13 haric, 8 tekaüd ve 2 muaf neferanı topladığımızda Simav’daki neferan sayısı 176 olur. Her bir neferin 5 kişilik aile reisi olduğu kabul edilirse Simav merkezinin nüfusu 880 olur. Buna 4 mücerred de ilave ettiğimizde rakam 884’e çıkar. Sultan II. Selim döneminde düzenlenen 1571 tarihli tapu tahrir kayıtlarına göre 3.255 olan nüfusun geçen 84 yılda % 268 oranında azaldığı görülür.

Nüfusun bu derece azalmasında XVI. yüzyılının ikinci yarısından itibaren Simav ve çevresinde yaşanan önemli olayların etkisi olmalıdır. Bu olaylar arasında medrese talebelerinin ayaklanmaları önemli bir yer tutar. Suhte olayları denilen bu isyanların özellikle Kanunî Sultan Süleyman’ın ölümünden sonra genişlediği Yeşilırmak havzası, Kastamonu çevresi, Bursa-Balıkesir ile Afyon-Akşehir, Karaman hattından itibaren bütün batı Anadolu’yu etkisi altına aldığı görülür ²³.

1572-1575 yılları arasında Karesi suhteleri ile Germiyan ve Afyon suhteleri arasında savaş denecek düzeyde kanlı çarpışmalar yaşanmıştır. Bu çarpışmalardan sonra bir araya gelen taraflar köylerde dolaşp halka salgın salmışlar, yol kesmişler ve adam öldürmüşlerdir.

Anadolu Beylerbeyi Kütahya bölgesinin, Bigadiç kadısı Karesi bölgesinin içler acısı durumunu merkeze bildirmiştir ²⁴. Ayrıca Kütahya, Simav, Dağardı kadılıkları ile Anadolu Beylerbeyliği kaymakamlığına gönderilen bir hükümden anlaşıldığına göre; Dağardı suhteleri ile Simav halkı arasındaki düşmanlık had safhaya çıkmış, Dağardı kazası suhteleri yaptıklarından pişmanlık duyup, tövbe ettiklerinden bahisle Kütahya’da

²³ AKDAĞ, M. 1946: **Celâli İsyânlarının Başlaması**, DTCF Dergisi, C.4, Sayı.1,sayfa: 34. Ankara.

²⁴ VARLIK, M. Ç. 1980: 78,79.

Germiyanoglu zaviyesinde ikamet etmek için izin istemişlerdir ²⁵. Simav'ın bu olaylardan önemli oranda etkilenmiş olması kaçınılmazdır.

XVII. yüzyıl başlarında İran ve Avusturya ile yapılan savaşların uzun sürmesi Anadolu'da Celâlî İsyanlarının yaygınlaşmasına yol açmıştır. 1602'de sipahilerin İstanbul'da başlattıkları isyanın başarısız olması üzerine Anadolu'ya geçerek, Karayazıcı önderliğinde bulunan Celâlî eşkıyalarıyla birleşmesi Ankara, Konya, Kütahya, Bursa, Balıkesir, Manisa ve Aydın taraflarında büyük hadiselerle yol açmış ve halk arasında *sipah zorbası yağması*, *sipah sürgünü* olarak anılmıştır. Bu olayların ilk yıkıcı etkileri de köylerde yaşayan reaya üzerinde görülmüş, reayanın bu olaylara ilk tepkisi ziraattan vazgeçerek sağa-sola dağılmak olmuştur.

XVII. yüzyılın başında Celâlîlerin en kalabalık gruplarının birinin başında olan Deli Hasan'ın Kütahya önlerine gelmesi ve Anadolu Beylerbeyi Hafız Ahmed Paşa'yı kaleye kapanmaya mecbur edip şehri ateşe vermesi, Anadolu'da kasabalar ve şehirler için felaketler döneminin başlangıcı olmuştur. Böylece köylerde bulunan halkın önemli bir kısmı köylerini terk ederek ya Celâlîlere ya da diğer gruplara katılmışlardır ²⁶.

Devletin XVII. yüzyıldan itibaren boşalan çeşitli tımarları sipahilere dağıtmak yerine mültezimlere vermeye başlaması, sipahiler arasında huzursuzluğa yol açmıştır. Taşrada askerlik görevini bırakarak, ticarî faaliyetlerde bulunmaya başlamış olan, yeniçeri ve sipahilerin bu türden iltizamları ele geçirmesi, şehirlerde bulunan eşraf ve ayan ile kapıkulları arasında çıkar çatışmasına yol açmış, bunun sonucu olarak merkez-taşra dengesi bozulmuştur ²⁷.

1655 yılı avarız kayıtlarına göre Simav'ın 77 köy, 10 çiftlik ve 2 cemaatte toplam 1.107 neferan ve 364 avarız hanesi bulunmaktadır. Defterde re'âyâ, haric, tekâ'üd, mücerred, imam, piyadegan nefer sayıları ayrı ayrı gösterilmiştir. Bunların köylere ve çiftliklere göre dağılımı Ek-1'de gösterilmiştir.

Simav kazasına tabi olan köylerde ve çiftliklerde toplam 967 rea'ya, 95 tekâ'üd ve 6 mücerred olmak üzere 1.068 neferan bulunmaktadır. Avarız hanesi sayısı ise 347'dir. Avarız hanesi gerçek hane demek değildir. Bir avarız hanesi her kaza için farklı gerçek hane karşılığı olarak

²⁵ **82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027)**, 2000:Başbakanlık Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 231. Ankara.

²⁶ AKDAĞ, M. 1958 **Celâlî Fetreti**, DTCF Dergisi, C.16, Sayı.1. 2,sayfa: 69, 88, 96, 99, Ankara.

²⁷ İBŞİRLİ, M. 2007 : "**Osmanlılar (Medeniyet Tarihi)**", XXXIII, DİA, 505, İstanbul.

belirlenmektedir. Simav kazasında ve köylerinde bir avarız hanesinin kaç gerçek haneye karşılık geldiği ile ilgili bir standart olmadığı görülmektedir. Mesela Beyce Sultan köyünde 41 reaya, 13 tekâ'üd nefere karşılık 19 avarız hanesi bulunurken Ayağıbüyük köyünde ise 5 reaya nefere karşılık avarız hanesi sayısı 2,5 olarak hesaplanmıştır. Otacı, Yavı, Darıcı, Kıran ve Yenice köylerinde ise her 4 gerçek hane 1 avarız hanesine karşılık gelmiştir.

Simav köy ve çiftliklerinde toplam 967 reaya nefer 86 tekâ'üd ve 6 mücerrede karşılık 347 avarız hanesi olduğu dikkate alınarak $(967+95=1062)^{28}$ $(6\div2=3)^{29}$ $(1062+3=1065)$ $(1065\div347=3,06)^{30}$ formülü uygulandığında ortalama her 1 avarız hanesinin 3,06 gerçek haneye karşılık geldiği görülür. Köy ve çiftlikler dışında toplam 45 reaya nefer ve 17 avarız hanesinden oluşan iki tane cemaat bulunmaktadır ³¹. Cemaatlerde her bir avarız hanesi yaklaşık 2,6 gerçek haneye eşittir.

Tablo 2. Simav Karye ve Çiftliklerdeki Muaflar

Köy	İmam Nefer	Piyadegan Hane	Muaf Nefer
Değirmenciler	-	-	1
Balık	1	-	-
Savcılar	1	-	-
Hocalar	-	2	-
Çit	2	-	-
Çatak	-	0,5	-
Kaymas	-	0,5	-
Halifeler ve Kızılçukur	-	-	1
Alınviran	-	0,5	-
Çay	-	1	-
Toplam	4	4,5	2

Nefs-i Simav'a bağlı Çit 84 nefer ile en kalabalık köydür. Bunu 54 nefer ile Beyce Sultan ve 44 neferan ile Demirci takip eder. Bunlardan sonra sırasıyla Değirmenciler, Naşa, Göl köyleri gelir. 30 ve üzeri nefere sahip olan köyleri büyük köy, 20-30 nefere sahip olan köyleri orta büyüklükte köy, 20 neferin altında kalanları ise küçük köy olarak nitelendirdiğimizde büyük, orta ve küçük köylerin nefer ve avarız hanesi sayılarına göre oransal dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

²⁸ Reaya nefer sayısı + tekâ'üd nefer sayısı=X.

²⁹ Mücerred nefer sayısı $\div 2=Y$.

³⁰ $X+Y\div\text{Avarız hanesi sayısı}$.

³¹ Musalar Cemaati 23 reaya nefer 8 haneye; Karayaycı Cemaati ise 22 reaya nefer 9 haneye sahiptir.

Tablo 3. Neferan Sayısına Göre Köylerin Oransal Dağılımı

Büyük Köyler (30 Nefer ve Üzeri)		Orta Büyüklükte Köyler (20-30 Nefer Arası)		Küçük Köyler (20 Neferden Az)	
Köy Sayısı	Nefer Sayısı	Köy Sayısı	Nefer Sayısı	Köy Sayısı	Nefer Sayısı
6	268	10	232	55	465
Hane Sayısı: 92		Hane Sayısı:73		Hane Sayısı: 182	

Simav karyelerine bağlı 71 köyde mevcut olan 347 avarız hanesine cemaatlara ait olan 17 haneyi eklediğimizde, toplam 364 avarız hanesi olduğu ortaya çıkar.

1655 yılında Simav’da köylerde yaşayan 967 reaya nefer, 95 tekâ‘üd ile cemaatlara mensup olan 45 reaya neferi topladığımızda 1.107 reaya neferin yaşadığı görülür. Bunlara imam ve muaf olan 6 nefer daha eklendiğinde nefer sayısı 1.113 olarak gerçekleşir. Her bir neferi aile reisi olarak kabul eder ve bir ailenin ortalama 5 kişiden oluştuğunu farz edersek Simav’ın köylerindeki toplam nüfus 5.565 kişi olur. Altı mücerred ile birlikte nüfus 5.571 olur. Simav merkez nahiyesinde yaşayan 884 kişi ile birlikte Simav kazasının toplam nüfusunun 6.455 olduğu ortaya çıkar. Bu nüfus oranını Sultan II. Bayezid dönemi (1481-1512), 1571 yılı verileri ve 1655 yılı avarız kayıtları ile karşılaştırdığımızda şöyle bir sonuç ortaya çıkar.

Tablo 4. Simav Merkez ve Köyleri Yıllara Göre Nüfus Yapısı

1481-1512 ³²			1571 ³³			1655 ³⁴		
Merkez	Köy	Top.	Merkez	Köy	Top.	Merkez	Köy	Top.
1.040	8.259	9.299	3.255	12.876	16.131	884	5.571	6.455

Sultan II. Bayezid döneminden 1571 yılına kadar geçen süre içerisinde Simav kazası köylerindeki nüfus artış oranı % 55 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde merkez ve köyler toplamında ise % 73 oranında bir nüfus artışı gerçekleşmiştir.

1571 yılından 1655 yılına kadar geçen 84 yıl içerisinde Simav’da merkez nüfusta % 268 oranında bir düşüş gözlenirken, köy ve çiftliklerdeki nüfus azalma oranı da % 131 oranında gerçekleşmiştir. Merkez ve köylerin toplam nüfusu bu süre içerisinde % 150 oranında azalmıştır. Normal şartlarda yıllık ortalama nüfus artışını % 1 olarak bile hesaplasak geçen 84 yıl içerisinde Simav’ın toplam nüfusunun 36.841 olması gerekirdi. Fakat suhte olayları ve Celâlî isyanlarının merkezdeki nüfus artışına olumsuz

³² DALGALI F. 2008: 30, 33.

³³ ATLI, H.H. 2008: 17, 19.

³⁴ DMKF 27429: 31-36.

etkileri, kırsal nüfus üzerinde hissedilmiş ve Simav’da toplam nüfus artması gerekirken ciddi oranda azalmıştır.

Osmanlı idarî teşkilatında sancakların kendi içerisinde küçük idarî birimlere ayrılmasıyla ortaya çıkan ve kaza adı verilen yerleşim yerleri kadıların yönetimine bırakılmıştır. Bir yönetim birimi olarak kazalar çevresinde bulunan nahiye ve köylerin merkezi konumundadır. Kazaların yönetiminden sorumlu olan kadılar birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kaza kadıları olmak üzere sıralanırlardı ³⁵. Bu derecelendirmede başlangıçta yevmiye 20 akçe ile 40 akçe arasında değişmekteyken daha sonra paranın değerindeki düşmeye bağlı olarak 40 akçe ile 150 akçe arasında değişmiştir. 150 akçelik kadılıklar en önemli kadılıklardır ³⁶. 1081/1670 yılında Simav’a gelen Evliya Çelebi de Kütahya sancağına tabi Simav’ın 150 akçelik bir kaza olduğunu belirtmiştir.

Evliya Çelebi, Simav’da Ulvî, Vasatî, Süflî ve Cedid olmak üzere dört mahalle bulunduğunu bildirmektedir. 1655 ve 1675 yılları avarız kayıtlarına göre de Simav’da dört mahalle vardır. Bu kayıtlarda Cedid Mahallesi yerine Depecik Mahallesi ismi geçmektedir. Dördü büyük olmak üzere şehirde 17 cami ve mescit bulunduğunu, Ulu Cami’nin minaresinin Niksar Danişmend Gazi Camisi’nin minaresinden daha süslü olduğunu ifade eden Çelebi, şehirde bulunan hamamlar, göller, kaleler hakkında da bilgi vermektedir.

Sıcak su kaplıcalarının şehrin kuzeyinde şehre yarım saat mesafede olduğunu belirterek yine şehrin kuzeyinde bulunan gölün kenarında birisi virane olmak üzere iki kaleden bahseder. Ayrıca Simav’da biri Babık Bey’in diğeri Kara Ahmed Paşa Hanı olmak üzere iki han vardır ve bu hanların toplam 255 dükkânı bulunmaktadır. Fakat şehrin bedesteni yoktur. Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Simav’da bulunan ziyaretgâhları da anlatmıştır. Karşıyaka denilen dağda Âl-i Abâ Hazreti Hacı Baba Türbesi, onun biraz aşağısında Cavlı Sultan Türbesi ve aynı mahalleye yakın Şeyh Hazreti Zekeriya Efendi Türbesi’nin bulunduğunu belirtmiştir. Evliya Çelebi’ye göre, Şeyh İlâhî’nin doğum yeri de Simav’dır ³⁷. Şeyh İlâhî, Molla İlâhî veya Abdullah Simavî olarak ta bilinir. İlköğrenimine Simav’da başladıktan sonra İstanbul’da Zeyrek Medresesi’ne devam etmiştir. Çağdaşı olan Ahmed İlâhî

³⁵ BOZATAY Ş.-DEMİR K. A. 2014: “Osmanlı Adlî ve İdarî Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme”, Mehmet Akif Ersoy Üni. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi C.6, sayı 10 Haziran, s. 76,82, Burdur.

³⁶ KARAYILAN Ö. 2000:160-161 Numaralı Meğri Şer’iyye Sicil Defterleri H.1318-1331/M.1901-1914, s. 4. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni. Malatya.

³⁷ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 9/26, 28.

ile birlikte şiirlerinde İlâhî mahlasını kullandıkları için birbirleriyle karıştırıldıkları olmuştur ³⁸.

1675 Yılı Avarız Kayıtlarına Göre Simav

1086/1675-76 tarihli MAD 2498 numaralı Kütahya sancağı mufassal avarız defterinin 210-222. sayfaları arası Simav kazasına ait merkez ve köyleri avarız haneleri kayıtlarını içermektedir ³⁹. *Kazâ-i Simav der-livâ-i Kütahya* başlığı altında önce merkezde bulunan mahalleler yazılmıştır. 1065/1655 yılı avarız kayıtlarında olduğu gibi yine Simav'da 4 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler Ulvî [Yukarı], Vasafî [Orta], Depecik ve Süfla [Aşağı] mahalleleridir. 1655'te Orta Mahalle ile Depecik Mahallesi birlikte kaydedilmişken, bu defterde her iki mahalle ayrı ayrı kayıt altına alınmıştır.

1675-76 yılı mufassal avarız defterine göre mahallelerin neferan ve hane sayıları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 1675-76 Yılı Simav Merkez Mahalleleri, Neferan ve Avarız Haneleri

	Mahalleler				Toplam
	Ulvî [Yukarı]	Vasafî [Orta]	Depecik [Tepecik]	Süfla [Aşağı]	
Neferan	49	23	23	39	134
Hane	12.25	5.75	5.75	9.75	33.5

1675 yılında Simav'da en büyük mahalle 1655 yılında olduğu gibi yine Yukarı Mahalledir. Fakat neferan ve avarız hanesi sayısı yaklaşık % 39 oranında azalmıştır. 1655 yılında Orta ve Tepecik mahalleleri toplamında neferan sayısı 50, hane sayısı 18 iken 1675-76'da neferan sayısı 46'ya, hane sayısı ise 11,5'e düşmüştür. Buradaki düşüş oranı neferan sayısında % 8,6 hane sayısında % 36 olarak gerçekleşmiştir. Süfla Mahallesi 1655'te 37 neferan 13 avarız hane ile Vusta ve Tepecik mahallelerinin toplamından daha az bir nüfusa sahiptir. 1675'te yine her iki mahallenin toplamından daha az bir nüfusu olmakla birlikte ayrı ayrı dikkate alındığında, Yukarı Mahalleden sonra en fazla neferan ve haneye sahiptir. 1655 yılına göre bu mahallede neferan sayısı yaklaşık % 11 oranında artarken, avarız hanesi sayısı % 25 oranında azalmıştır.

Bu verilere göre 1655 yılında Simav'da bulunan dört mahalledeki hanelerin ortalama 3,6'sı bir avarız hanesini oluştururken, 1675'te bir avarız hanesi dört gerçek haneden oluşmuştur. Böylece hane başına düşen vergi oranı % 11 azalmış ve halkın üzerine düşen vergi yükü küçük bir miktar olsa bile hafiflemiştir.

³⁸ KARA, M.-ALGAR H. 1988: "Abdullah-ı İlâhî ", DİA, I, (110-112), İstanbul.

³⁹ BOA, MAD 2498/210-222.

Her bir avarız hanesini 4 gerçek hane hesapladığımızda Simav'da bulunan dört mahallede toplam 536 hane bulunmaktadır. Bu hanelerde ortalama beş kişiden oluşan ailelerin yaşadığı varsayılırsa Simav merkezinin 1675 yılı nüfusu yaklaşık 2.680 olarak hesaplanır. 1655 yılında 884 olan nüfus 1.796 kişi artmış ve artış oranı % 203 olarak gerçekleşmiştir. Geçen 20 yıl içerisinde Simav şehir merkezinde nüfus yükselişe geçmiştir.

1675 yılında Simav'da 75 köy, 1 çiftlik ve 2 cemaatte 732 neferan, 182,25 avarız hanesi bulunmaktadır. Merkezde olduğu gibi köylerde de 1 avarız hanesi yaklaşık 4 gerçek haneye eşittir. 1655-1675 yılları karyelerde yaşayan neferan ve avarız hanesi sayıları karşılaştırmalı olarak Ek 2'de gösterilmiştir.

1655-1675 yılları avarız kayıtları karşılaştırıldığında Tahtacı, Afşar, Kürtlü Kığır, Hacı İlyas Kığiri, Bahtılı, Örenler, Orhanlar, Beciler ve Efir köylerinin 1655 yılı defterinde bulundukları halde 1675'te kayıtlara geçmedikleri görülmektedir. Bu köylerde 1655 yılında 94 neferan kaydedilmiştir. Kığır-i Sagır, Eymir, Yahyalar, Kınık, Viranlı, Kaya, Kocalar ve Çiftlikat köyleri ise bir önceki dönemde olmayıp 1675'te deftere kaydedilmişlerdir. Bu köylerde 1675 yılında toplam 50 neferan bulunmaktadır. 1655-1675 yılları arasında Simav'ın köylerinde neferan sayısı ve avarız hanesi sayısında azalma görülmektedir. Değirmenciler, Beyce Sultan, Karacalar, Demirci, Göl, Çökiler, Kınık-ı Kebir, Örenler, Mamak, Gökçeler, Semer ve Çit köylerinde bir önceki döneme göre neferan sayısı 181 azalmıştır. Çavdır, Balık, Yenice, Nureddinler, Kusumlar, Hisar, Kestel, İnice ve Keremani köylerinde nispi bir artış yaşanmış olsa da toplamda neferan sayısı sadece 25 artmıştır. Aynı dönemde şehir merkezinde nüfus artışı olduğu dikkate alındığında, köylerden şehre yani Simav'ın merkezine doğru bir göç yaşandığı görülür. 1675 yılında köylerde yaşayan 732 neferanı 5'er kişilik aile reisi olarak kabul ettiğimizde toplam kırsal nüfus 3.660 olarak hesaplanır. Bu sonuçlara göre 20 yıl içerisinde köy nüfusu % 52 oranında azalmıştır.

Bu dönemde Anadolu'da genel olarak kırsal kesimde önemli oranda nüfus azalması görülmektedir. *Büyük Kaçgun* olarak ifade edilen bu durum özellikle XVII. yüzyılın ilk yarısında tarımsal üretimi olumsuz olarak etkilemiştir. XVI. yüzyılda yaşanan aşırı nüfus artışının sonucu olarak toprakların yetersiz kalması sebebiyle daha önceki dönemlerde konar-göçer olarak yaşayanlar iklim şartları ve ağır vergilerin de etkisi ile şehir merkezlerine yerleşmeyi tercih etmişlerdir. (Faroqhi, 1997:191-192). XVII. yüzyılda taşra teşkilatlarında idarî-malî işlerin iltizama havale edilmesi ve bu yöneticilerin baskıları karşısında köylülerin bir bölümü şehir ve kasabalara göç etmiş, bir bölümü ise çiftini bozup levent adıyla eşkıyalığa başlamıştır.

Kadılar ve onların tayin ettiği naipeler ise vali, sancak beyi ve eşkıya ile işbirliği yaparak görevlerini ihmal etmeleri ise bu göçleri artırmıştır (Uzunçarşılı, 1983: 308).

Ekonomik ve sosyal sorunlar Anadolu'da eşkıyalığın giderek yayılmasına yol açmış, suhte isyanları Sultan III. Murad devrinden itibaren genişlemiş ve XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Celâlî İsyanlarına yol açmıştır. Osmanlı-İran ve Osmanlı-Avusturya savaşları bu isyanları daha da artırmıştır (İlgürel, 1993: 253). Bütün bu gelişmelerin bir sonucu olarak reayanın bir bölümü kırsaldan büyük merkezlere göç etmiş, bir bölümü ise kayıt dışı kalmak için çeşitli yollara başvurmuştur.

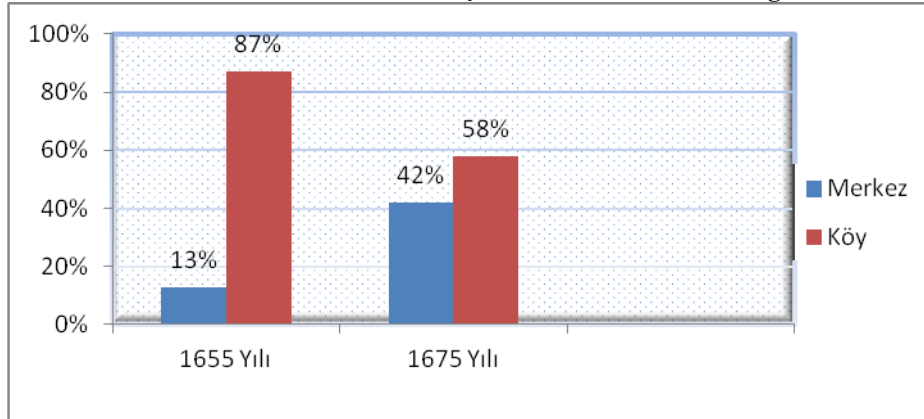
1675 yılı avarız kayıtlarına göre Çit köyü 1655 yılında olduğu gibi yine en fazla neferana sahiptir. Fakat 1655'e göre neferan sayısı 20 kişi düşmüştür. Demirci 33 neferan ile ikinci sıradadır. Beyce Sultan ise 31 neferan ile üçüncü büyük köydür. 1655 yılı köylere ait avarız kayıtlarının değerlendirilmesinde yaptığımız gibi köyleri neferan sayısına göre sınıflandırdığımızda, 30 ve üzeri neferana sahip olan köylerin sayısının sadece üç olduğu görülür. 20-30 neferan arası beş köy bulunurken köylerin 79'u 20'den az neferana sahiptir.

Tablo 6. 1675 Yılı Neferan Sayısına Göre Köyler

Büyük Köyler (30 Nefer ve Üzeri)		Orta Büyüklükte Köyler (20-30 Nefer Arası)		Küçük Köyler (20 Neferden Az)	
Köy Sayısı	Nefer Sayısı	Köy Sayısı	Nefer Sayısı	Köy Sayısı	Nefer Sayısı
3	128	5	121	79	483
Hane Sayısı: 32		Hane Sayısı:30.25		Hane Sayısı:182.25	

1655-1675 yılları arasında Simav merkez nüfusunun % 203 oranında arttığı dikkate alındığında bu oranın % 50'ye yakını köylerden gelenlerin oluşturduğu düşünülebilir. Fakat buna rağmen Simav şehir merkezinde nüfus artış oranı, bir önceki döneme göre yine de % 150 olmuştur. Bu dönemde köyleri ile birlikte Simav'ın toplam nüfusu 6.340 olmuştur.

1622-1675 yılları arasında Simav'ın bağlı olduğu Anadolu Beylerbeyliğinin merkezi olan Kütahya sancağına bağlı nahiyelerin nüfusunda sadece % 4 oranında bir azalma olurken, merkez kaza nüfusu % 138 artmıştır. Bu durum hem Simav'da hem de Kütahya sancağında köylerden şehirlere doğru bir hareketlilik olduğunu ortaya koymaktadır. Suhte olayları ve Celâlî isyanlarının etkisi nispeten azalmış, fakat hâlâ köylerde halk huzuru yakalayamadığı için bu hareketlilik yaşanmış olmalıdır. Devlet şehir merkezlerinde otoritesini daha fazla hissettirmeye başlamış ve şehirler daha güvenli bir hale geldiği için reaya tarafından tercih edilir olmuştur. Fakat bu durum üretimde düşme ve devlet gelirlerinde azalma anlamına da gelmektedir.

Grafik 1. 1655-1675 Yılları Simav Yerleşim Yerine Göre Nüfus Dağılımı

Simav örneğine baktığımız da 1655 yılından 1675 yılına kadar geçen dönemde köylerdeki avarız hanesi sayısı % 50 oranında azalmıştır. Simav kazası merkezinde ise nüfus % 150 artarken avarız hane sayısı % 46 oranında azalma göstermiştir. 1655 yılında nüfusunun % 13'ü şehirde yaşarken 1675 yılında bu oran % 58'e çıkmıştır. 1655 yılında köylerde yaşayan halkın oranı % 87 iken 1675 yılında % 58'e düşmüştür.

XVII. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde Osmanlı tahtında Sultan IV. Mehmed (1648-1687) bulunmaktadır. Bu dönemde Osmanlı Devleti çeyrek asır devam eden Girit'in fethini 1669'da Kandiye kalesini alarak tamamlamış, 1672 yılında Lehistan ile Bucaş Antlaşması yapılmıştır. Devlet idaresi 1656 yılından itibaren tecrübeli devlet adamı Köprülü Mehmed Paşa'nın idaresine bırakılmış, kendisinden sonra Köprülü ailesi 1683 yılında yaşanacak olan II. Viyana Kuşatması bozgununa kadar işbaşında kalmıştır. Bu dönemde alınan tedbirlerle devletin ekonomik yapısı geçici de olsa iyileştirilmeye çalışılmıştır. Fakat uzun süren savaşlar ve iç karışıklıklar üretim faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Kütahya ve çevresi de doğal olarak bu gelişmelerin içinde yer almıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada Osmanlı hâkimiyetine girdiği 1429 yılından bugüne kadar idarî bakımdan Kütahya'ya bağlı olan Simav'ın, 1655 ile 1675 yıllarına ait avarız kayıtları esas alınarak idarî, demografik ve sosyo-ekonomik yapısı değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde yer alan bilgilerle karşılaştırılmıştır.

Sultan II. Bayezid döneminden 1571'e kadar olan zaman diliminde nüfus % 55 oranında artmış, fakat 1571'den 1655'e kadar olan dönemde merkezde % 268, kırsalda % 131 oranında azalmıştır (KK 2693: 96-97;

MAD 2498: 210-211).

Kırsal nüfusun azalmasında etkili olan sebeplerden birisi XVI. yüzyılda yaşanan aşırı nüfus artışı nedeni ile toprakların yetersiz kalması sonucu köylülerin topraklarını terk etmesi ve şehirlere yerleşmesidir. Fakat aynı dönemde şehir merkezinde de nüfus önemli oranda düşmüştür. Celâlî İsyanları, suhte olayları, uzun süren savaşlar ve salgın hastalıklar, nüfustaki azalmanın en temel sebepleridir. Yerel yöneticilerin baskılarından bunalan bazı köylüler ise konar-göçer yaşama geri dönmüşler ya da bir yolunu bulup kayıt dışı kalmışlardır.

1650-1698 yılları arasında Kütahya'nın genelinde bir nüfus azalması söz konusudur. 1650 yılında 4.166 olan avarız hane sayısı 1698'de 3.308'e düşmüştür. Aynı dönemde Bursa, Balıkesir, Aydın, Muğla, Manisa gibi şehirlerde de avarız hanesi sayıları azalmıştır. Batı Anadolu'da 1650 yılında 52.519 olan avarız hane sayısı 1698'de 34.700'e düşmüştür⁴⁰. Bu verileri göz önünde bulundurduğumuzda Simav'da yaşanan nüfus azalmasının sebebi yöreye özgü bir sorundan değil, ülke genelinde yaşanan iç ve dış gelişmelerden kaynaklanmaktadır.

Simav'ın 1655-1675 yılları avarız hane sayılarını, aynı dönemde Kütahya'da yapılan sayım sonuçları ile kıyasladığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkar: 1650 yılında Kütahya ve kazalarında bulunan 4.166 neferanın yaklaşık % 10'una karşılık gelen 413 neferan Simav'dadır.

1650-1677 yılları arasında Kütahya genelinde avarız hane sayısı % 1,5 azalarak 4.166'dan 4.107'ye düşmüştür. Aynı dönemde Simav'ın avarız hane sayısı ise 413'ten 216'ya düşmüş ve bir önceki döneme göre yarı yarıya azalmıştır. Simav XVII. yüzyılda yaşanan göç ve nüfus kaybından Kütahya geneline göre daha fazla etkilenmiştir.

1655 yılında Simav'da dört mahallede 176 neferan varken, 1675 yılında mahalle sayısı değişmemiş fakat neferan sayısı 134'e düşmüştür. Kütahya'nın bir diğer kazası olan Gediz'de ise 1665 yılında dokuz mahallede 940 neferan bulunmaktadır. 1675'te Gediz'deki mahalle sayısı yediye düşmüş fakat neferan sayısı artarak 1.505'e yükselmiştir. Sonuç olarak Simav'ın merkez nüfusu azalırken Gediz'de % 60 oranında bir artış söz konusudur.

Simav kırsalında 1655'te 71 köyde 1.117 neferan kaydedilmiştir. 1665'de Gediz'de 78 köyde 634 neferan vardır. Merkezden farklı olarak kırsalda Simav'ın neferan sayısı Gediz'den % 76 daha fazladır. 1675 yılında

⁴⁰ Mc GOVAN, B. 2010: *Economic Life in Ottoman Europe (1600-1800)*, 119. Cambridge University Press.

Simav kırsalında 75 köyde 732 neferan bulunmaktadır. Aynı tarihte Gediz'in köy sayısı 99'a çıkmış, neferan sayısı 1.100 olmuştur. Aradan geçen yirmi yılda Simav kırsal nüfusu % 52 azalırken, 1665-1675 arasındaki on yılda Gediz'in neferan sayısı % 73 oranında artmıştır. Bu durum geçen zaman içerisinde Gediz'in ülke genelinde yaşanan sosyo-ekonomik sorunların etkisinden kurtulmaya başladığı ve kırsalda ekonomik hayatın canlandığını göstermektedir. Simav için ise tam tersi bir durum söz konusudur. 1655 yılı Gediz sayımında yer almayan ve 166 neferanı bulunan Şaphane'nin 1675 yılında kayda girmesi Gediz nüfus artışında etkili olmuştur⁴¹.

Simav merkezde 1675 yılından günümüze ismini koruyan mahalle Depecik / Tepecik Mahallesi olmuştur. 1655-1675 yılları avarız kayıtlarında yer alan köylerden Çit/Çitgöl, Demirci ve Naşa günümüzde belde belediyeleri olarak devam etmektedir. Dolaylar, Bahtılı, Beciler, Beycesultan/Beyce, Çay, Darıcı, Efir, Eğirler, Gökçeler, Göl/Gölköy, Hamzabey, Hisar/Hisarbey, İnce/İnlise, Kalkan, Kaya/Kapıkaya, Karacaviran/Karacaören, Karakoca, Kiçir, Koyunoba, Kusumlar, Kestel, Kınık, Mamak, Örenler/Örenli, Öreyler, Otacı/Ortacı, Savcılar, Söyüt, Yağıllar, Yavı, Yeniler köyleri günümüzde varlığını sürdürmektedir.

Simav'a bağlı köylerden bazılarında Kınık, Afşar, Yavı [Yıva], Eymür ve Çavdır [Çavuldur] gibi Oğuz boylarına ait isimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum köylerin Oğuz boyları tarafından yerleşime açıldığı ya da mevcut yerleşmelere kendi boy isimlerini verdikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Örenler, Karacaviran, Kozluviran, Alınvıran, Viranlı gibi köy isimleri bu yerleşim yerlerinin eski ören yerleri çevresinde yer aldığını göstermektedir.

2016 yılında Kütahya iline bağlı Simav'da 18 mahalle, 5 belde ve 84 köy bulunmaktadır. Merkez ilçenin nüfusu 25.662, beldelerin nüfusu 12.141, köylerin nüfusu 27.096'dır. Simav'ın belde ve köyleri ile birlikte nüfusu ise 64.899'dur⁴².

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri ve Kaynak Eserler

BOA, MAD 2498 Numaralı Kütahya Mufassal Avarız Defteri.

BOA, DMKF 27429 Numaralı Kütahya İcmal Avarız Defteri.

BOA, KK 2693 Numaralı Kütahya İcmal Avarız Defteri.

82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618), 2000: Haz. YILDIRIM, H.O.-ATİK, V.-CEBECİOĞLU, M- vd. Başbakanlık Devlet Arşivleri

⁴¹ BOA, DMKF 27429/20-28; MAD 2498/32-41.

⁴² Bkz. www.simav.gov.tr/ 14.01.2016

Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ, 2011: KAHRAMAN S. A.-DAĞLI Y.-DANKOFF R.-KURŞUN Z. - SEZGİN İ. 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Araştırma Eserler

AKGÜNDÜZ, A. 2006: **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri**, I, İstanbul.

ATLI, H. H. 2008: **47 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

AKDAĞ, M. 1946: “**Celâli İsyanlarının Başlaması**” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi C. 4. Sayı: 1. (23-50), Ankara.

AKDAĞ, M. 1958: “**Celâli Fetretî**” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 16. Sayı: 1. 2, (53-107), Ankara.

BARKAN, Ö.L.1997: “**Avarız**”, İA, II, (13-19), MEB, Eskişehir.

BALTACI, C. 1976: **XV–XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri**, İstanbul.

BOZATAY, Ş. A.- DEMİR, K.A. 2014: “**Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme**”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi C.6, sayı 10 Haziran,(71-89), Burdur.

DALGALI, F. 2008: **45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

İLGÜREL, M. 1993: “**Celâli İsyanları**”, DİA, VII, (252-257), İstanbul.

İŞBİLİR, Ö. 2007: “**Nüzül**”, DİA, XXXIII, (311-312), İstanbul.

İPŞİRLİ, M. 1991: “**Avarız Vakfı**”, DİA, IV, (109), İstanbul.

İPŞİRLİ, M. 2007: “**Osmanlılar (Medeniyet Tarihi)**”, DİA, XXXIII, (502-505), İstanbul.

KARA, M. -ALGAR H. 1988: “**Abdullah-ı İlâhî**”, DİA, I, (110-112), İstanbul.

KARAYILAN, Ö. 2000:**160-161 Numaralı Meğri Şer’iyye Sicil Defterleri H.1318-1331/M.1901-1914**, İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

KOÇ, Y. 2007: “**Nüfus, Osmanlı Dönemi**”, DİA, XXXIII, (294-299), İstanbul.

ÖKE, M.K.- DEMİRCİOĞLU, S.-BİLGİN, S. 2006: **Tarihin Tanıklığında Evliya Çelebi’nin Kütahya’sı (Belgeler)**, İstanbul.

POLAT, S. 2013: “**Osmanlı Taşrasında Bir Celâli Yıkımının İzleri: Tavi Halil’in Kütahya (Kazaları) Baskını ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları**” *Akademik Bakış*, 835-50, VI/12 Yaz.

SAHİLLİOĞLU, H. 1991: “**Avarız**”, DİA, IV, (108-109), İstanbul.

ŞAHİN, İ. 2006: “**Nahiye**”, DİA, XXXII, (306-308), İstanbul.

UZUN, A. 2006:**İstanbul’un İaşesinde Devletin Rolü: Ondalık Ağnam Uygulaması,(1783-1857)**, Ankara.

UZUNÇARŞILI, İ. H. 1932: **Kütahya Şehri**, İstanbul.

VARLIK, M. Ç. 1980: **XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı**, Atatürk Üniversitesi,

Basılmamış Doçentlik Tezi. Erzurum.

VARLIK, M. Ç. 1991: “**Anadolu Eyaleti**”, DİA, III, 143-144, İstanbul.

VARLIK, M. Ç. 1996: “**Germiyanogulları**”, DİA, XIV, (33-35), İstanbul.

VARLIK, M. Ç. 2002: “**Kütahya**”, DİA, XVI, (580-584), Ankara

www.simav.gov.tr/ 27.03.2016.

EKLER

Ek 1. 1655 Yılında Simav Köyleri ve Çiftlikleri

Karye	Re'âyâ	Tekâ'üd	Mücerred	Hane
Çavdır	13	1	2	3,5
Değirmenciler	36	4	1	7
Beyce Sultan	41	13	-	19
Karacalar	29	1	-	10,5
Demirci	41	3	-	17
Çay	19	5	3	5
Öreğler	12	8	-	6
Balık	12	2	-	5
Göl	31	3	-	10
Savcılar	5	10	-	5
Çökiler	22	4	-	7
Kınık-ı Kebir	12	5	-	5,5
Hocalar ⁴³	-	-	-	2
Örenler	7	9	-	5
Naşa	35	-	-	10
Tetimme-i Üsüm	20	3	-	6
Kaymas	8	-	-	3
Kalkan	14	-	-	5
Eynal	17	-	-	7,5
Alakilise	14	-	-	6,5
Yenice	3	-	-	1
Kilise	8	-	-	3
Gebeceler	3	-	-	1
Karacaviran	5	-	-	1,5
Üsüm	9	-	-	3
Koyunobası	12	-	-	4
Nureddinler	16	-	-	5
Yassıca	6	-	-	2,5
Söğüt	9	-	-	3,5
Mamak	24	-	-	9
Gökçeler	24	-	-	8
Semerköy	25	-	-	8
Çit	84	-	-	29
Nahiye-i Karavadi Karye-i Tahtacı	10	-	-	4
Yağıllar	10	-	-	3,5
Ayağıbüyük	5	-	-	2,5
Kusumlar	3	-	-	1
Hisar	2	-	-	2
Beciler	7	-	-	2,5

⁴³ Hocalar köyüne bağlı olan Çinge'de bulunan Sevinç ve Yakup Bey Çiftlikleri ile Sazanos'a bağlı Yağdığın'da bulunan Piyadegan birlikte yazılmıştır.

Efir	19	-	-	5
İciler	3	-	-	1
Beylikler	9	-	-	2,5
Öreke	5	-	-	1,5
Afşar	9	-	-	3
Kürtlü Kışır	22	-	-	7
Hacı İlyas Kışiri	6	-	-	2
Aşıkpaşa	3	-	-	1
Bahtılı	3	-	-	0,5
Aytemur	7	-	-	2,5
Otacı	8	-	-	2
Hamzabey	14	-	-	4,5
Karakoca	6	-	-	2
Dolular	9	-	-	3,5
Yeniler	4	-	-	1,5
Yavı	8	-	-	2
Ekirler	7	-	-	2
Darıcı	6	-	-	1,5
Kilise ve Yemişli	16	-	-	6
İğdiş ⁴⁴	20	-	-	7
Değirmen	9	-	-	3,5
Kestel ve İnice	6	4	-	4
Çatak ⁴⁵	2	9	-	3,5
Kozluviran	2	2	-	1
Kaymas ⁴⁶	25	-	-	6,5
Kıran	12	-	-	3
Saruhanlar	9	-	-	3,5
Halifeler ve Kızılçukur	21	-	-	4
Yenice	4	-	-	1
Köpenez	8	-	-	4,5
Alınviran ⁴⁷	2	9	-	3,5
Aşıkpaşa	2	-	-	1
Keremani	6	-	-	2
Çay ⁴⁸	17	-	-	5,5
Tahtacı	3	-	-	1
Orhanlar	2	-	-	2
Toplam	967	95	6	347

Ek 2. 1655-1675 Yılları Simav Köyleri Neferan ve Hane Sayıları

Karye / Cemaat	1655		1675	
	Neferan	Hane	Neferan	Hane
Afşar	9	3	-	-
Alakilise	14	6,5	7	1.75
Alınviran ⁴⁹	11	3,5	5	1.25

⁴⁴ Çengi nahiyesine tabi olan İğdiş köyü Kaşıkıyudan Çiftliği ve İğdiş Çiftliği ile birlikte kaydedilmiştir.

⁴⁵ Köse Piyadegân Çiftliği ve Polad ile birlikte yazılmıştır.

⁴⁶ Kaymas köyüne bağlı olan Davud, Hasan ve Aslıhan Piyâde çiftlikleri birlikte yazılmıştır.

⁴⁷ Alınviran köyü Çiftlik-i Piyade-i Yahya ile birlikte yazılmıştır.

⁴⁸ Çengi Çiftlik-i Piyade-i Kuşlu ile birlikte yazılmıştır.

Aşıkpaşa	3	1	3	0.75
Aşıkpaşa	2	1	2	0.5
Ayağıbüyük	5	2,5	2	0.5
Aytemur	7	2,5	4	1
Bahtılı	3	0,5	-	-
Balık	15	5	18	4.5
Beciler	7	2,5	-	-
Beyce Sultan	54	19	31	7.75
Beylikler	9	2,5	3	0.75
Çatak ⁵⁰	11	3,5	7	1.75
Çavdır	14	3,5	17	4.25
Çay	24	5	22	5.5
Çay ⁵¹	17	5,5	11	2.75
Çit	84	29	64	16
Çökiler	26	7	15	3.75
Darıcı	6	1,5	4	1
Değirmen	9	3,5	6	1.5
Değirmenciler	41	7	27	6.75
Demirci	44	17	33	8.25
Dolular/Dolaylar	9	3,5	9	2.25
Efir	19	5	-	-
Ekirler/Eğirler	7	2	6	1.25
Eymir	-	-	5	1.25
Eynal	17	7,5	11	2.75
Gebeceler	3	1	3	0.75
Gökçeler	24	8	14	3.5
Göl	34	10	13	3.25
Hacı İlyas Kıcıri	6	2	-	-
Halifeler ve Kızılçukur ⁵²	21	4	9	2.25
Hamzabey	14	4,5	9	2.25
Hisar/Aksaz ve Hisar ⁵³	2	2	6	1.5
Hocalar ⁵⁴	-	2	-	-
İlca/İnice	-	-	4	1
İciler/İbciler	3	1	3	0.25
İğdiş ⁵⁵	20	7	7	1.75
Kalkan	14	5	10	2.5
Karacalar	30	10,5	10	2.5
Karacaviran	5	1,5	3	0.75
Karakoca	6	2	3	0.75

⁴⁹ Alınvıran köyü ile Yahya Piyade Çiftliği birlikte yazılmıştır.

⁵⁰ Köse ve Polad Piyadegân Çiftlikleri birlikte yazılmıştır.

⁵¹ Çay köyü ile Çay'a bağlı Çengi'de bulunan Kuşlu Piyade Çiftliği birlikte yazılmıştır.

⁵² 1655'te Halifeler ve Kızılçukur birlikte yazılmış, 1675'te her iki köy ayrı ayrı yazılmıştır.

⁵³ 1675'te Aksaz ve Hisar birlikte yazılmıştır.

⁵⁴ Hocalar köyüne bağlı olan Çinge'de Sevinç Çiftliği ve Yakup Bey Çiftliği ile Yağdığın'a bağlı olan Sazanos Piyadegan Çiftliği birlikte yazılmıştır.

⁵⁵ Çengi nahiyesine tabi olan İğdiş köyü Kaşıkudan Çiftliği ve İğdiş Çiftliği ile birlikte kaydedilmiştir.

Kaya	-	-	10	2.5
Kaymas ⁵⁶	8	3	6	1.5
Kaymas ⁵⁷	25	6,5	-	-
Keremani/Kirmani	6	2	9	2.25
Kestel ve İnice ⁵⁸	10	4	13	3.25
Kınık	-	-	15	3.75
Kınık-ı Kebir	17	5,5	5	1.25
Kıran	12	3	7	1.75
Kızılçukur	-	-	6	1,5
Kiçir-i Sagir	-	-	3	0.75
Kilise	8	3	8	2
Kilise ve Yemişli ⁵⁹	16	6	5	1.25
Kocalar	-	-	4	1
Koyunobası	12	4	7	1.75
Kozluviran	4	1	3	0.75
Köpenez	8	4,5	4	1
Kusumlar	3	1	5	1.25
Kürtlü Kiçir	22	7	-	-
Mamak	24	9	13	3.25
Nahiye-i Karavadi Karye-i Tahtacı	10	4	-	-
Naşa	35	10	26	6.5
Nureddinler	16	5	17	4.25
Orhanlar	2	2	-	-
Otacı	8	2	5	1.25
Öreğler	20	6	16	4
Öreke	5	1,5	3	0.75
Örenler	16	5	-	-
Saruhanlar	9	3,5	6	1.5
Savcılar	16	5	7	1.75
Semerköy	25	8	12	3
Söğüt	9	3,5	5	1.25
Tahtacı	3	1	3	0.75
Tetimme-i Üsüm	23	6	14	3.5
Üsüm/Hüsüm	9	3	3	0.75
Viranlı	-	-	6	1.5
Yağıllar	10	3,5	4	1
Yahyalar	-	-	4	1
Yassıca	6	2,5	6	1.5
Yavı	8	2	4	1
Yenice	3	1	6	1.5
Yenice	4	1	5	1.25
Yeniler	4	1,5	2	0.5
Çiftlikat	-	-	3	0.75
Cemaat-i Musalar	23	8	23	5.75
Cemaat-i Karayaycı	22	9	23	5.75
Toplam	1.117	364	732	182,25

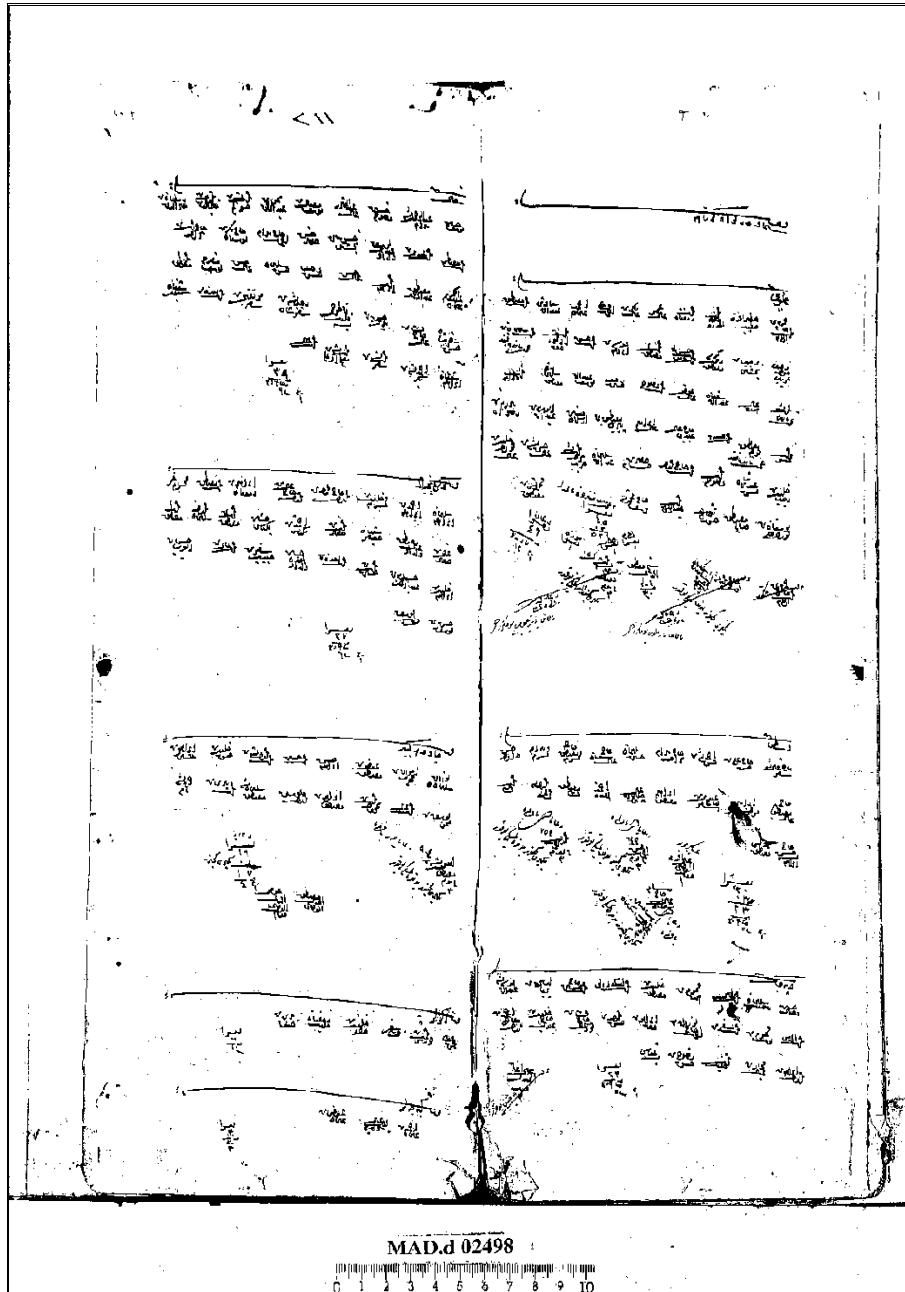
⁵⁶ 1675'te Kaymas ve Beceler birlikte yazılmıştır.

⁵⁷ Davud, Hasan ve Aslıhan Piyâde Çiftlikleri ile birlikte yazılmıştır.

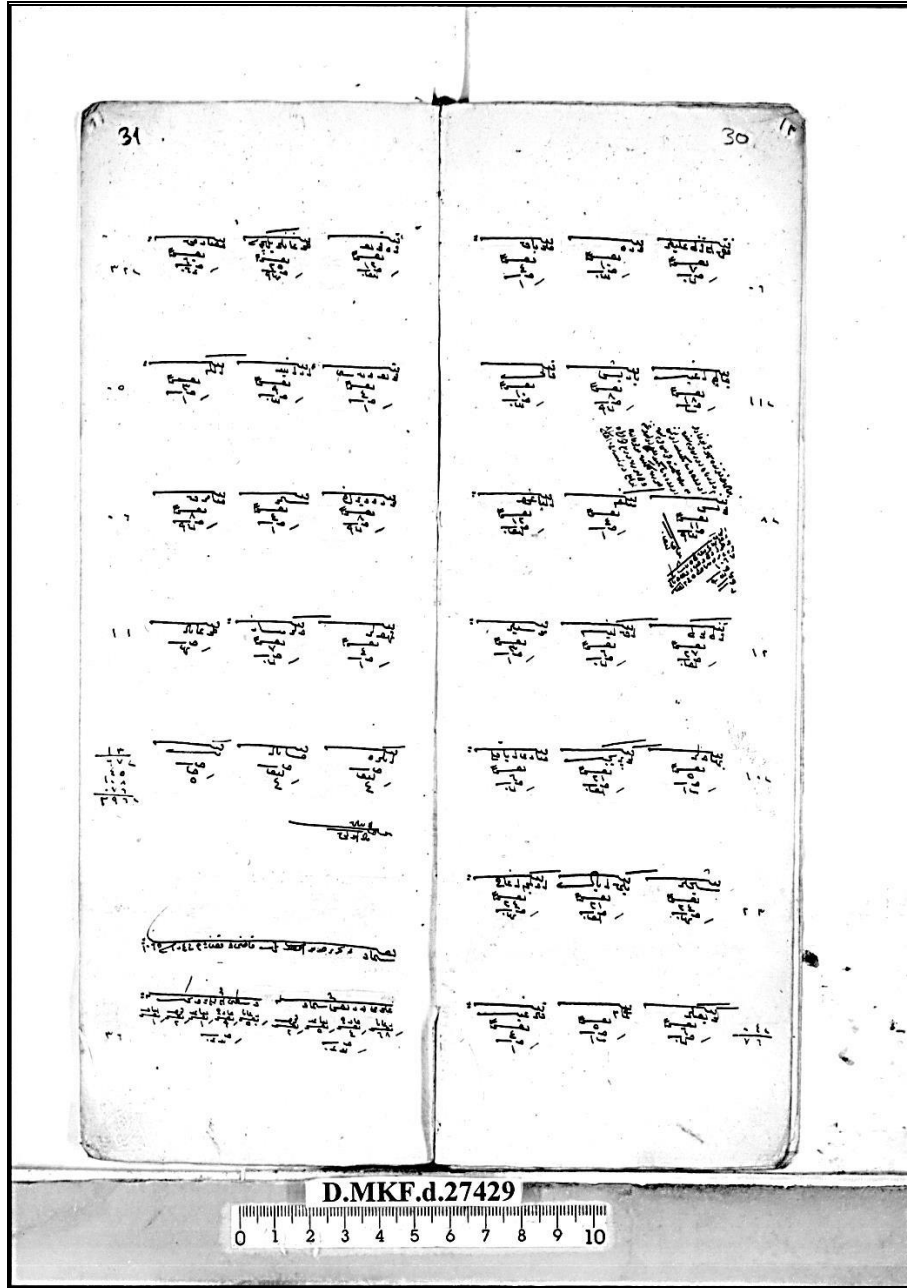
⁵⁸ 1655'te Kestel ve İnice birlikte yazılmış, 1675'te her iki köy ayrı ayrı kaydedilmiştir.

⁵⁹ 1675'te sadece Yemişli olarak kayıtlıdır.

Ek 3. MAD 2498, 210-211

Ek 4. DMKF 27429, 30-31.

Ek 5. Simav İlçe Haritası (www.simav.gov.tr -26/03/2016)

